

4. Шинкаренко Т.П. Структурні зміни в економіці України: порівняння із загальносвітовими тенденціями / Економіка і прогнозування // Т.П. Шинкаренко. – 2006. – №1. – С. 77-92.

Самолук Н.М.

к.е.н., доцент

Юрчик Г.М.

к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне)

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В умовах глобальної переорієнтації на становлення і розвиток соціально-орієнтованої ринкової економіки у суспільстві виникає гостра потреба у формуванні особливого типу підприємств, які сприятимуть реалізації соціальних цілей, але, водночас, функціонуватимуть на основі самоокупності.

Вагомий внесок у дослідження соціальних аспектів підприємництва внесли такі зарубіжні вчені як К. Alter, М. Maretich і М. Bolton, С. J. Thomas, М. Nyssens, Р. Seanor, М. Bull, С. Leadbeater, G. Dees, А. Westall. Питанням соціального підприємництва також присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців, серед яких – А.І. Андрющенко, З.І. Галушка, О.О. Набатова, М. Наумова, А.І. Мокій, Ю.Л. Орел та ін. Попри це, проблема соціального підприємництва (СП) лишається не достатньо розробленою, відтак вивчення процесів його становлення та розвитку в Україні і надалі є актуальним.

Найповніше трактування сутності СП було запропоновано Європейською Комісією, у відповідності до якого визначальними ознаками СП є:

Ø досягнення вимірюваних позитивних соціальних результатів як основної мети діяльності відповідно до умов членства, статуту або іншого установчого документа;

Ø використання прибутку для досягнення соціальної мети діяльності, а не для розподілу між акціонерами та власниками;

Ø здійснення управління підзвітно та прозоро шляхом залучення працівників, споживачів та інших зацікавлених сторін.

В Україні зародження соціального підприємства пов'язують з товариством «Просвіта», сформованого у 1868 р. на заході країни. На жаль, на даний час в Україні майже відсутні достовірні та актуальні дані про кількість та особливості діяльності соціальних підприємств. Єдиним формалізованим джерелом інформації про їх діяльність являється «Каталог соціальних підприємств України 2013 року», відповідно до якого у 2012 р. в країні функціонувало лише 50 соціальних підприємств. Найпоширенішими організаційно-правовими формами СП в Україні є так званий «гібрид» – фізична особа-підприємець у поєднанні з діяльністю громадської організації (28%) та громадська організація (26%). Крім того, деякі СП зареєстровані як фізична особа-підприємець (15%), ТОВ та підприємство об'єднання громадян (по 13%). Найбільш популярними сферами діяльності СП є виробництво (19%), освіта (10%), діяльність у сфері спорту (10%) та охорони здоров'я (10%) (рис. 1).

Поряд з цим, можна констатувати, що в Україні відсутня активна державна політика щодо підтримки і розвитку СП. Відповідний вектор державної соціально-економічної політики на разі лише формується. Так, у ВРУ зареєстрований законопроект «Про соціальні підприємства» (2015 р.), який визначає сутність соціальних підприємств, правові засади їх діяльності, порядок створення та ліквідації, заходи їх державної підтримки. Конкретні заходи щодо фіскального стимулювання розвитку СП в Україні визначаються у іншому законопроекті – «Про внесення зміни

до статті 142 Податкового кодексу України (щодо державної підтримки соціальних підприємств)», який передбачає звільнення від оподаткування прибутку соціальних підприємств в межах визначених критеріїв. Тобто, СП в Україні лише перебуває на етапі становлення та популяризації.

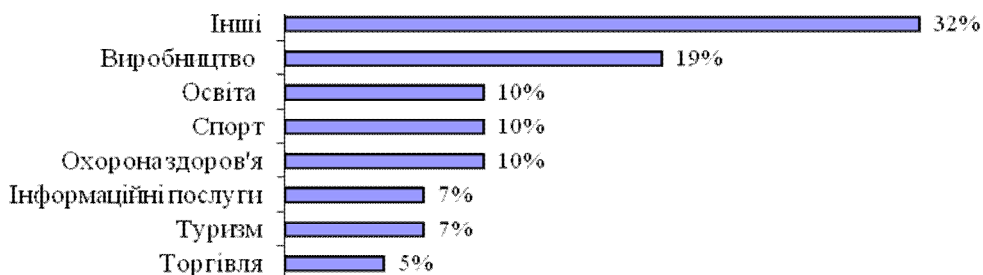

Рис. 1. Розподіл соціальних підприємств в Україні за сферою діяльності

Однак, на сьогоднішній день в державі функціонує низка організацій, що займаються підтримкою та популяризацією СП: Міжнародний фонд «Відродження», Український фонд підтримки підприємництва, Благодійний фонд «Благовіст», Всеукраїнський ресурсний центр розвитку соціального підприємництва «Соціальні ініціативи». Банки і грантодавці (Ерсте Банк та Фонд «східна Європа») також виявляють активність щодо підтримки соціальних ініціатив регіонального малого бізнесу. Крім того, в окремих регіонах України впроваджено низку проектів розвитку СП за сприяння місцевих органів влади. Показовим в даному відношенні є досвід Львівщини. Так, регіональна програма розвитку малого підприємництва у Львівській області на 2011-2012 рр. передбачала розвиток СП шляхом проведення конкурсів бізнес-ідей та бізнес-планів, навчання, публікації та поширення інформаційних матеріалів. Водночас, Концепція розвитку СП в межах проекту «Підтримка соціального підприємництва в Львівській області», яка реалізується ще з 2010 р., передбачає стимулювання розвитку соціально орієнтованих підприємств шляхом створення фондів або кредитних спілок для надання мікрокредитів на поворотній основі для започаткування бізнесу на сільських територіях. Завдяки програмі створено близько 60 підприємств у бджільництві, заготівельній галузі, тваринництві тощо [1]. Також, протягом 2010-2013 рр. в рамках проекту «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні» (реалізувався в двох пілотних областях – Львівській та Донецькій) створено спеціальні центри, що надавали комплексну підтримку у започаткуванні і розвитку СП, проводили тренінги та навчання, здійснювали просвітницьку роботу. На сьогоднішній день реалізація даного проекту зі зрозумілих причин дещо змінила «географію» поширення та охопила три міста України – Житомир, Вінницю та Львів. Відтак, координатор проектів ОБСЄ в Україні спільно з Міністерством соціальної політики України у 2015 р. провели регіональні круглі столи в Житомирі, Вінниці та Львові, де анонсувався запуск регіональних компонентів проекту розвитку СП як інструменту подолання соціальних викликів.

Таким чином, попри законодавчу невизначеність і недостатню популяризацію, СП в Україні поступово стає модним трендом, оскільки обговорюється на різноманітних подіях і привертає увагу багатьох представників громадських організацій, ініціативних груп та просто активних людей. Адже використання підприємницьких підходів до вирішення соціальних проблем дозволяє зменшити фінансову залежність від бюджетних коштів.

До пріоритетних напрямів стимулювання розвитку СП в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду варто віднести: розробку спеціальної законодавчої бази (визначала б чіткі критерії соціального підприємства); підтримку існуючих та створення нових інформаційних порталів для популяризації СП; сертифікацію та маркування товарів, що

вироблені суб'єктами СП, із подальшим їх пільговим непрямим оподаткуванням (ПДВ); залучення міжнародних фондів зі стимулювання СП (ERDF, ESF); надання державних грантів для створення СП по працевлаштуванню тимчасово переміщених осіб тощо.

1. Мокій А.І., Дацко О.І. *Розвиток соціального підприємництва у контексті зміцнення економічної безпеки депресивних територій // Економічна безпека і підприємництво. – Випуск 1 (53), 2014. – С. 155-166.*

2. Галушка З. І. *Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні / З. І. Галушка // Вісник серія Економіка. – К. : ВПЦ «Київський національний університет» №148. – 2013. – С. 17.*

Сенів Л.А.

к.е.н., асистент

Національний університет «Львівська політехніка»

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ДЖЕРЕЛО НЕЛЕГАЛЬНИХ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ

Однією з основних проблем останніх десятиріч є наявність тіньових доходів населення, що виникають внаслідок напівлегальних та нелегальних форм зайнятості. Існування тіньових доходів українців зумовлено тривалим формуванням інституційно-правового середовища та неможливістю проведення швидких соціально-економічних реформ у зв'язку з неефективною діяльністю уряду.

Аналізуючи джерела тіньових доходів населення варто зазначити, що останніми роками спостерігається негативна тенденція щодо розширення нелегальних видів діяльності, зокрема – торгівля людьми.

Станом на січень 2016 року Україна з країни походження постраждалих від торгівлі людьми (вивіз українців обманним шляхом за кордон) перетворилась на країну призначення для торгівлі людьми (громадяни інших країн страждають від різних форм експлуатації в Україні). Така нелегальна діяльність зумовлена недосконалим законодавством та наявністю значних тіньових доходів від експлуатації постраждалих.

Основними законодавчими актами, що забезпечують протидію торгівлі людьми в Україні, є Закон України «Про протидію торгівлі людьми», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний Кодекс України та інші [1]. Вище перелічені законодавчі акти визначають організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва в даній сфері.

Станом на березень 2016 року розв'язання проблеми торгівлі людьми, як джерела нелегальних доходів українців, передбачає реалізацію державної політики у цій сфері, що, зокрема, базується на Державній соціальній програмі протидії торгівлі людьми на період до 2020 року [2]. Метою даної Програми є запобігання торгівлі людьми, а також захист постраждалих осіб, особливо дітей, та надання їм допомоги.

Державна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми прийнята в березні 2012 року попереднім урядом так і не була повністю реалізована, що зумовило перешкоди для здійснення державними установами системних заходів та впровадження ефективного механізму взаємодії державних установ та громадських організацій у сфері протидії торгівлі людьми.

Характерними рисами нової Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року є врахування реалій сьогодення, а саме – нових викликів торгівлі людьми, що виникли внаслідок збройного конфлікту на сході України.

Варто зазначити, що серед основних напрямів державної політики протидії торгівлі людьми в Україні, реалізація нової Державної соціальної програми відбудеться